

**Fredrik Samuel Silfverstolpes berättelse om aftonen före
stats-hvälvningen i Hertig Carls Hof.**

Han hade år 1807 återvänt efter uppdrag som svensk minister i

S:t Petersburg. Var även bildkonstnär och preses i Konst-

akademien och föreståndare för Kungl. museum

OCR-läst av Börje Sandén, eget sidformat 14 x 22 cm

[UKF:s startside](#)

DEN 12 MARS 1809.

Jag var den dagen kallad till supé hos Hertiginnan af Södermanland.

Sedan tre dagar gick det ryktet i Stockholm, att öfverste-löjtnant Adlersparre hade uppgjort den djärfva planen att sätta sig i spetsen för en truppstyrka, som tillhörde den vid Karlstad förlagda västra arméén, bryta upp den 7 mars och begifva sig till Stockholm för att där åstadkomma en förändring i de allmänna angelägenheterna, som alltsedan Finlands ockupation af ryssarne befunno sig i ett tillstånd af kris. Konungen hade ratt sväfvande underrättelser därom; polisen hade därpå gjort några undersökningar, men långt ifrån att kasta ljus öfver ryktets uppkomst hade dessa blott tjänat till att ytterligare sprida det.

Klockan 7 på kvällen begaf jag mig till Hertiginnans supé. Jag gick dit till fots. När jag kommit upp för Lejonbacken, voro slottsportarna där stängda. Den soldat, som gick på post där, sade mig, att detta skett kl. 5, och att Konungen återkommit från Haga till staden. — Jag gick då ned igen och gick omkring slottet åt kajen till för att komma in vägen öfver Slottsbacken. Äfven där voro portarna stängda. De voro det också på sätt och vis åt högvakten, d. v. s. man hade där posterat en mängd militär, och man måste säga sitt namn och uppgifva sitt ärende för att få komma in i slottet. Det var endast med någon svårighet som min betjänt erhöill tillstånd att följa mig. Hans namn antecknades äfvenledes; han fick befallning att genast vända tillbaka och endast på det villkoret fick han tillåtelse att återkomma efter supen. Förgården, som man kallar yttre borggården, var alldeles full med folk, jag borde säga sysslolösa våp, ty de gjorde intet annat

än gapade på trupperna utan att röra sig ur fläcken. — Att döma af alla dessa förhållanden såg jag faktiskt en katastrof i hufvudstaden nalkas, så mycket mer afgörande, som rörelserna inom arméen syntes otvifvelaktiga.

Då jag inträdde, befunno sig blott två eller tre personer i Deras Högheters salong, men — utan att säga ett ord. Kort därpå kom Hertiginnan från Haga, där hon gjort en höflighetsvisit hos Drottningen på grund af hennes födelsedag. Denna furstinna var sjuk sedan några veckor och på grund däraf inne-stängd på nyssnämnda slott. Snart läto mycket försiktigt och hemlighetsfullt röster förstå, att trots detta tillstånd Drottningen skulle bli nödsakad att nästa morgon begifva sig i väg, följd af hela den kungliga familjen. Denna underrättelse framkallade frågor, och man uttrönte så småningom, att Hertigen just kommit från Konungen, dit Hans Kunglig Höghet varit kallad; att Hans Majestät hade ålagt honom att också resa, men att Hertigen på ett mycket bestämdt sätt hade vägrat detta icke blott för sin egen räkning, utan äfven för sin gemåls, anförande såsom skäl för sitt beslut, att vid deras ålder och med hans klena helsa en vinterresa vore för dem ett allt-ör äfventyrligt företag. Någon tillade, att Hertigen också stödt sig på sin plikt att dela lika öde med fäderneslandet. Detta svar syntes mig fabricerad af den, som meddelade mig det; man ville måhända, att det skulle gå från mun till mun för att inge förtroende för Hertigen.

Hertiginnan närmade sig mig med en upprörd min och frågade: »livar skall allt detta hamna?» Jag svarade bara, att det kunde jag rakt icke utgrunda; att jag till min stora förvåning funnit slottets alla ingångar besatta med poster, ja, till och med trupper; och samtalet slöt därmed. — Ännu talade man blott man och man emellan och helt sakta. Allt hade en mycket dyster prägel. Ett ögonblick föreställde jag mig, att Konungen under natten skulle vidtaga åtgärder mot en mängd personer, i synnerhet dem, mot hvilka polisen inledt undersökningar rörande Värmländska arméen. Men med den kännedom jag hade om sinnesstämningen hos våra i hufvudstaden förlagda officerskårer, var jag nästan öfvertygad, att Konungen skulle misslyckas i dylika planer,

om han hyste några, och att minsta våldsåtgärd från hans sida skulle framkalla någon slags katastrof, hvars utgång skulle bli ödesdigert för honom.

Hertigen kom in. Efter att ha vändt sig till andra kom Hans Kunglig Höghet till mig och frågade mig afsides: »Hvart skall detta taga vägen? Det här är oerhördt i Sveriges historia.» Hans ögon betraktade mig oafvändt och växte i en fruktansvärd grad. Jag svarade: »Sverige är i dag olyckligare, än framfarna tiders historia har att förmåla; Gud vet, huru det skall sluta; ingen, tror jag, kan förutsäga det.» — »Ja», fortsatte Hertigen lifligt, »det är alldeles faseligt.» — Mer än en gång vände Hertigen sina ord till fältmarskalk Klingspor, med hvilken till sist Hans Höghet underhöll sig mera utförligt i en fönstersmyg. Därpå satte sig Hertigen till sin favorit-sysselsättning, patience. Sällskapet tycktes icke hafva lust att företaga något. Grefvinnan Silfversparre, andra hofmästarinna hos Hertiginnan, lyckades slutligen få ihop ett spelparti, men det var det enda under hela aftonen, och denna förströelse syntes mig till och med en smula forcerad. Midt under den oro som hela sällskapet kände, blef Hertigen anmodad att begifva sig till Konungen. Men Hans Höghet återkom efter några minuter och satte sig åter vid sin patience. Ingen konversation; blott hviskningar.

Omkring kl. 9 kom en af furstens lakejer in och anmälde för Hertigen, att en officer, som just kommit från landsorten, bad om ynnesten att rå tala med honom. Hans Kunglig Höghet begaf sig strax in i sin våning och blef borta mer än en halftimme. När han kom tillbaka till Hertiginnans, stannade Hertigen midt i salongen, dit då hans gemål gick fram, följd af åtskilliga i sällskapet. Snart bildade allesammans ring kring fursten såsom väntade de, att han skulle berätta något. Hertiginnan började frågorna, på hvilka Hertigen svarade med en min och en ton af en verklig märklig beherskning. Officern, som haft något att meddela honom, var hans adjutant af Chapman; medan han åtnjöt två veckors tjänstledighet för enskilda angelägenheter, hade han rest till Vermland; han hade sett den fördelning af västra arméén, om hvilken ryktet talat, i marsch; avantgardet, under befäl af kapten Charliere, skulle just denna afton

anlända till Vesterås; landshöfdingarna i Karlstad och Örebro hade blifvit arresterade af nämnda armé och båda länens kassor tagna i anspråk för truppernas underhåll. Därför lät arméen öfverallt sända före sig tryckta proklamationer, af hvilka af Chapman till och med fört med sig ett exemplar. Armgén växte dagligen genom de trupper, som den mötte på sin väg. Till och med Hertigens husarer hade samlat sig från sina rotar, och den milis, som Konungen föregående år skapat under namn af landtvärn, vägrade ej heller att öka denna armées antal och höja dess styrka. Vändande sig särskildt till friherrinnan Bunge, född De Geer, sade Hertigen till henne: »Och Er bror Emanuel är också med.» — Efter detta samtal började sällskapet dela sig i grupper, och man blef mer meddelsam, alltefter som fursten å sin sida visade sig mindre förbehållsam. Riksrådet grefve Oxenstierna vände sig till Hertigen och frågade, om man visste något om armgens fordringar. »Riksdag, riksdag», svarade Hertigen, »den allmänna smittan har satt sig i dessa herrars hufvuden.» — »Ja, det var just en vacker sak!», genmålde grefve Oxenstierna i en ton af ironi och ogillande. »Skulle mani ej kunna befaras», fortsatte han, »att utländskt guld har åstadkommit allt detta?» — Då började alla se på hvarandra såsom för att tillkännage sin häpnad, ja, nästan förtrytelse. — Hertigen svarade: »Nej, det finns intet som tyder därpå; Adlersparre har alltid varit känd som en hederlig karl, och han var aldrig feg. Och om Charliere inte var med, då krutet fanns upp, så är han åtminstone känd för att vara mycket rättrådig.» — Grefve Oxenstierna frågade till sist, hvad ungefär armgens styrka kunde vara, och huru högt man kunde beräkna det, som kunde sättas emot den. »Man uppskattar arméen till 4,000 man», svarade Hertigen, »åtminstone skall det vara dess styrka, när den kommer hit; i närvarande stund kunna vi ej disponera mer än 1,600 man; dessutom lär man ej få bröder att strida mot bröder.» — Härefter gick Hertigen åter och satte sig i kabinettet, dit genast Hertiginnan, alla de andra damerna och ytterligare några af sällskapet begåfvo sig. Man gaf sig där omsider in på andra samtalsämnen. Hertiginnan syntes emellertid alltjämt mycket orolig. Hertigen däremot visade

ett fullständigt lugn, en beundransvärd beherrskning. — Supén anmälades; man begaf sig dit. Hertigen, som aldrig åt om kvällarna, stannade i salongen, där han gick rundt omkring på golfvet och samtalade med grefve Ulric Gyldenstolpe.

När sällskapet kommit tillbaka, började man språka med en smula mindre förbehållsamhet. Somliga visste fullt med detaljer angående arméens marsch. Grefve Carl Adam Wachtmeister, öfverste marskalk hos Enkedrottningen, anförtrorde mig med en glädtig min, att armgen öfverallt bemöttes väl, att bönderna mottogo den med ett slags jubel, att det till och med fanns sådana, som hade skjutsat soldaterna gratis. Andra sade, att proklamationen var skrifven med mästarhand, och citerade till och med bitar, som man behållit i minnet. Några skröto med sina släktingar, som de visste vara på väg, Allt detta yttrades likväl halfhögt och kunde blott uppfattas af de närmaste. — Slutligen drogo sig Deras Kungliga Högheter tillbaka, något som de öfriga i sällskapet icke gjorde så snart; åtskilliga personer stannade kvar, alltjämt sysselsatta med att meddela hvarandra de underrättelser de kunnat samla. Jag vände mig särskildt till förste stallmästaren baron Bunge och frågade honom, om han trodde armgen vara nog snabb i sina rörelser för att ej blifva förekommen genom de åtgärder, som Konungen utan tvifvel skulle företaga? eller om armgen beredde sig att korsa Hans Majestäts väg, om han ämnade slå sig ned någonstädes på landet? »Jag har», svarade baronen, »goda skäl att tro, att man är beredd på alla möjliga eventualiteter, men om ett ögonblick hoppas jag kunna säga Er det med någon visshet. — Efter två å tre minuter återkom han och sade: »Man förbereder sig redan på ett afgörande steg; det skall förmodligen tagas före härens ankomst.»

Sällskapet åtskildes. Jag återvände hem, åtföljd af grefve Ulric Gyldenstolpe, som bodde nära mig, med blott några hus emellan. Min betjänt bar lyktan efter oss. — Då vi gingo öfver Gustaf Adolfs torg, hörde vi en något markerad hvissling. Gyldenstolpe sade mig på franska, att det var signaler af polispiöner, som man utan tvifvel utposterat för att iakt-

taga vissa personer. (Jag fick sedan veta, att general Adlercreutz bodde vid Fredsgatan, ej långt från torget). Under vår väg gjorde vi båda iakttagelser rörande ställningen för ögonblicket, bland annat öfver den omständigheten, att Konungens lilla våning, som vette åt slottets borggård, ännu var upplyst, men att det blott fanns en enda vagn där, som vi trodde tillhöra grefve Ugglas. Vi sågo ingen människa på gatorna. Jag gjorde på måfå min kamrat och gamle vän några frågor, i den tro, att han visste något om hvad som var på tapeten. Men hans svar voro mestadeles mycket obestämda. Till sist, då vi skulle skiljas på Brunkebergs torg, tryckte han min hand och sade: »i morgon kl. zo.» Dessa ord i förening med allt som jag sett och hört förorsakade tusen gissningar, som icke lämnade mig en minuts ro. Jag kan ej låta bli att här betona de olika skiftningar i karaktär och ton, som sällskapet på hofvet erbjöd på den korta tiden af fyra å fem timmar. Det var ständiga växlingar. Än oro, än resignation, bådadera ömsesvis verkliga och låtsade. Därefter utbyten af tankar och beräkningar; stundtals hoppet förstummadt och förbehållsamt; slutligen lugn hos de flesta, sedan man stillat sina lifligaste farhågor för fäderneslandet.